

ART ENSEMBLE OF CHICAGO

50 GODINA

davor hrvoj

Jedan od najvažnih ovogodišnjih događaja u svijetu jaza je obilježavanje 50. obljetnice djelovanja Art Ensemblea of Chicago, glazbene „institucije” koja je obilježila povijest jaza. Djelujući pod sloganom „Great Black Music - Ancient to the Future”, taj je avangardni kvintet, koji je desetljećima bio jedan od vodećih na području tzv. kreativne improvizirane glazbe, u svojem stvaralaštvu obuhvatio povijest jaza i multiinstrumentalnu grupnu improvizaciju.

Kulni status stekao je svojim inovativnim pristupom, na prepoznatljiv način integrirajući razne glazbene stilove u jedinstven amalgam koji, osim *free jaza*, donosi elemente afričke tradicijske, ritualne glazbe s kolektivnim udaraljkaškim improvizacijama, te *bluesa*, *bebopa* i klasične glazbe. Težeći stvaranju vizualnog, slušnog i senzualnog spektakla, u svoje je nastupe uvodio razne rekvizite te elemente kazališta, poezije i plesa, ostvarujući fascinantno audiovizualno doživljaj. Osim toga, autorskim skladbama svih članova sastava: trubača Lestera Bowieja, saksofonista Roscoeja Mitchella i Josepha Jarmana, kontrabasista Malachija Favorsa Maghostuta i bubnjara Famoudoua Dona Moyea, kreirao je jedinstven, prepoznatljiv zvuk koji je, osim glazbala koja su primarna u njihovu djelovanju, obogaćivan osebujnim sviranjem raznih udaraljki, od tradicionalnih bubnjeva preko zviždaljki, rogova i zvona do marimbe i gongova svih veličina. Dojam na koncertima pojačavali su odijevajući se u

kostime, uglavnom one koji simboliziraju afričku tradiciju, te bojeći lica.

It's time for jazz!

Sve to utjecalo je i na moju fasciniranost Art Ensembleom of Chicago. Zanimljivo, kako je stigla godina u kojoj obilježavaju 50 godina djelovanja, sve više se govorilo i pisalo o AEC-u koji je u posljednje vrijeme gotovo pao u zaborav. Tako sam, zamišljeno sjedeći za računalom, u jednom trenutku svrnuo pogled udesno i na zidu ugledao plakat - „Art Ensemble of Chicago - Great Black Music, Ancient to the Future, World Tour 1987”, s potpisima svih članova kvinteta. Čudno, odjednom sam shvatio da je to jedini plakat ili slika koju imam u dnevnoj/radnoj sobi. Zapravo, imam još nešto - bedž „Famoudou Don Moye - Sun Drummer” koji visi s police s knjigama/pločama. Sjećam se, Moye je bio najaktivniji u sastavu što se tiče promocije. Prigodom čestih susreta, uglavnom nakon koncerata, poklanjao mi je fotografije, bedževe i druge reklamne suvenire vezane uz njega ili bend. Naime, pratio sam ih na njihovim turnejama po Europi, poput KGB-ova tajnog agenta, a da toga nisam bio svjestan. Jednostavno, neprestano su svirali na mnogim europskim *jazz* festivalima, jer su ih svi u *jazz* krugovima obožavali.

Još je jedan događaj osobne prirode koji me veže uz AEC. Naime, kad sam na poziv tadašnje urednice ozbiljne glazbe na Trećem programu Hrvatskoga radija, Đurđe Otržan, 1993. godine trebao pokrenuti svoju *jazz* emisiju, najteže je bilo osmisliti najavnicu, prepoznatljivu špicu koju će slušatelji zavoljeti i po njoj prepoznavati emisiju. Počeo sam od glazbe.

Nakon dvadesetak glazbenih brojeva koji su mi se činili prikladnima, ali ne i savršenima, počeo sam preslušavati album „The Great Pretender” Lestera Bowieja (ECM, 1981.), sa sjajnom izvedbom istoimene skladbe. Zaledio sam se kad je počela skladba „It's Howdy Doody Time”. Nakon nekoliko sekundi flaute, pa glasovira, Bowie vikne: „Hey kids, what time is it?”, a cijeli sastav odgovara: „It's howdy doody time!” U istom trenutku bilo mi je kristalno jasno da trebam uzeti kompletan uvod, zajedno s pitanjem, a da odgovor trebam promijeniti u: „It's time for jazz!” Tako je i nastao naziv emisije - „Vrijeme za jazz”. Slušao sam tu izvedbu puno puta, jer je to sjajan album koji obožavam, ali nikad na taj način. Urednici Đurđi Otržan svidjela se ta zamisao, jedino sam još morao snimiti odgovor. U jednom od snimateljskih studija Hrvatskoga radija okupio sam sve urednike koji su u tom trenutku radili u okolnim studijima, uključujući Đurđu Otržan, pustio im uvod i pitanje, a svi zajedno smo uzviknuli odgovor. Odmah smo to montirali, zalijepivši u nastavku skladbu „Warriors” Dona Pullena u izvedbi autora te kontrabasista Garyja Peackocka i bubnjara Tonyja Williamsa (CD „New Beginnings”, Capitol Records/Blue Note, 1989.). Bio sam sretan, sve dok mi na um nije pala nova ideja. Upravo sam se tada spremao za odlazak na jedan od koncerata koji je AEC poduzeo u povodu projekta „Art Ensemble of Chicago Salutes the Chicago Blues Tradition” u kojem su im se pridružili gitarist Herb Walker, usni harmonikaš i pjevač Chicago Beau, orguljašica i pjevačica Amina Claudine Myers, tada dvadesetčetverogodišnji tenor-saksofonist James Carter i trombonist Frank Lacy. Deset vrhunskih glazbenika, među kojima je Lester Bowie! Zašto ne snimiti verziju s njima!? Da bude autentično! Nakon koncerta okupio sam ih

u garderobi, objasnio što želim i uključio diktafon. Bowie je uzviknuo: „Hey kids, what time is it?”, a ostali su složno odgovorili: „It's time for jazz!”, prema načelu poziva i odgovora, jednim od važnih elemenata u *jazz* glazbi, posebice u spontanoj komunikaciji. To je bilo to! Ubacili smo taj zapis umjesto onog prije snimljenog i ta se najavnica vrti u već 1350 emisija. Naravno, prva je bila posvećena Art Ensembleu of Chicago.

Remek-djela *jazz* diskografije

Iako su za stvaranje *imagea* zaslužni svi članovi, AEC je zapravo nastao iz glazbene vizije saksofonista Roscoea Mitchella. Naime, bio je to rezultat njegovih istraživanja i suradnji s kreativnim glazbenicima u Chicagu početkom i sredinom 1960-ih. Tijekom toga desetljeća svi su članovi budućeg AEC-a nastupali i snimali u raznim skupinama, što im je donijelo pohvalne kritike u SAD-u, ali i na međunarodnom planu. Posebice je važno bilo sudjelovanje u aktivnostima glazbenika koji su se sredinom šezdesetih okupljali oko Udruge za promicanje kreativnih glazbenika (Association for the Advancement of Creative Musicians, AACM) pod vodstvom pijanista i skladatelja Muhala Richarda Abramsa. Djelujući u tom okružju, Roscoe Mitchell je 1966. godine snimio album „Sound” sa sekstetom u kojem su, među ostalima, svirali Lester Bowie i Malachi Favors. Potkraj te godine pridružio im se Joseph Jarman, a Mitchell je sastav nazvao Roscoe Mitchell Art Ensemble, ističući da se njihova glazba kreće izvan žanrova *jazza*, eksperimentalne glazbe i performansa, da teži ostvarenju kreativne stvarnosti koja je potpuno njihova.

No u stvaranju AEC-a ključnu ulogu odigrao je boravak članova u Parizu. Spomenuti uspjeh u Chicagu utjecao je na odluku da 1969. godine Roscoe Mitchell, Joseph Jarman, Lester Bowie i Malachi Favors zajedno otputuju u taj grad u kojem su već živjeli mnogi američki glazbenici koji su ondje pronašli bolje uvjete za kreativno stvaranje. Naime, mislili su da će u Parizu naići na poticajno okruženje za razvijanje novih glazbenih zamisli, što se pokazalo točnim. Nakon što su neko vrijeme djelovali kao Roscoe Mitchell Art Ensemble, odlučili su naziv promijeniti u Art Ensemble of Chicago. Osim što su odmah potpisali ugovor za jednogodišnji angažman u legendarnom kazalištu Lucernaire u Montparnasseu, nastupali su diljem Francuske i snimali albume kao AEC, ali i zasebno, u suradnji s drugim važnim američkim glazbenicima koji su tada djelovali na pariškoj sceni. Godine 1970. snimili su glazbu za francusko-kanadski film „Les Stances à Sophie” koji je postao klasik. Kao gosti na tom snimanju pridružili su im se pjevačica Fontella Bass te bubnjar Don Moye koji je od tog trenutka postao stalni član sastava.

Godine 1971. članovi AEC-a vratili su se u SAD i počeli dugogodišnju glazbenu avanturu kao jedan od najdugovječnijih sastava u povijesti jazz glazbe. Održali su stotine koncerata diljem svijeta, snimili više od 70 diskografskih izdanja, videa i DVD-ova. Objavljivali su za razne izdavače, među ostalima za Atlantic Records, ECM Records, Disk Union, Nessa Records, Delmark Records, Pi Recordings i vlastitu izdavačku kuću AECO Records. Neka od tih djela, među ostalima „Live in Paris” (BYG, 1974.), „Bap-Tizum” (Atlantic, 1973.), „Fanfare for the Warriors” (Atlantic, 1973.), „Nice Guys” (ECM, 1979.) i „The Third Decade” (ECM, 1985.),

postala su remek-djelima jazz diskografije. Kako bi dobili na autentičnosti, neke su tematske projekte ostvarivali udruživši se s uglednim glazbenicima ili ansamblima, primjerice s već spomenutim suradnicima u blues projektu te muškim zborom Amabutho, Cecilom Taylorom, Lester Bowie's Brass Fantasyjem, Donom Pullenom i Fredom Andersonom.

Ovacije na MBZ-u

Iako je diskografska kuća ECM objavila samo pet njihovih albuma („Nice Guys”, 1978., „Full Force”, 1980., „Urban Bushmen”, 1980., „The Third Decade”, 1980. i „Tribute to Lester”, 2001.) te jedan kompilacijski („Selected Recordings”, 2002.), ove je godine, u povodu 50. godišnjice osnutka sastava objavila kutiju „The Art Ensemble of Chicago and Associaed Ensembles” s 21 albumom, u ograničenoj ediciji. Osim spomenutih, na tom su izdanju objavljeni svi ECM albumi članova sastava, Bowieja i Mitchella, te oni glazbenika s kojima su članovi sastava surađivali: Wadade Lea Smitha, Jacka DeJohnettea i Evana Parkera. Popratna knjižica na 200 stranica donosi sve originalne naslovnice albuma, poeziju Josepha Jarmana te tekstove, arhivske dokumente i podatke, kao i neke fotografije koje dotad nisu objavljene.

Putujući cijelim svijetom, Art Ensemble of Chicago je 1977. godine nastupio i na Muzičkom biennalu u Zagrebu. Prema mišljenju mnogih, bio je to najvažniji jazz događaj u povijesti festivala. Koncert, održan 14. svibnja te godine na zatvaranju 9. MBZ-a u velikoj dvorani Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog, bio je prvorazredni glazbeni događaj. Neki

ljubitelji jazza, koji su odrasli na swing glazbi, tijekom koncerta su napustili prepunu dvoranu, ali na kraju je kvintet pozdravljen ovacijama. Publiku su osvojili spontanim izvedbama kojima su ilustrirali razvojni put *jazza*, od njegovih korijena do suvremenih strujanja, potpuno u skladu sa svojim sloganom - „Great Black Music, Ancient to the Future”.

U istoj postavi svirali su gotovo četvrt stoljeća, do 1993. godine, kad je Joseph Jarman na deset godina prestao svirati s Art Ensembleom i otišao u Japan, gdje se posvetio budističkoj praksi. Postao je budistički svećenik i stručnjak te učitelj aikida. Nakon povratka u New York, utemeljio je Brooklyn Buddhist Association i Aikido Jikishinkan Dojo. U sastav se vratio 2003. godine, kad u njemu više nije nastupao Lester Bowie, koji je preminuo 1999. godine. Jarman je definitivno napustio sastav 2004. godine, kad je preminuo Malachi Favors Maghostut.

Od tada su Mitchell i Moye povremeno održavali Art Ensemble of Chicago na životu tako što su pozivali gostujuće glazbenike i s njima ostvarivali razne zajedničke, ali i samostalne projekte. Veću aktivnost kao AEC ponovno ostvaruju od 2017. godine, a kruna toga djelovanja je dvostruki CD „We Are On The Edge - A 50th Anniversary Celebration”, što ga je objavila diskografska kuća Pi Recordings. Naravno, kako su naveli na ovitku albuma, posvećen je Lesteru Bowieju, Shakuu Josephu Jarmanu i Malachiu Favorsu Maghostutu. To izdanje, koje na jednom disku donosi studijsku, a na drugom koncertnu snimku, ostvarili su u suradnji s pedesetak nadarenih glazbenika povezanih sa suvremenom scenom, koji su svojom kreativnošću obogatili zvuk i pristup AEC-a.

Famoudou Don Moye i dalje je iznimno aktivan, ne samo s AEC-om. Primjerice, kao predavač će od 21. do 28. srpnja 2019. sudjelovati na

Croatia Drum Campu, u sklopu Ljetne jazz škole Hrvatske glazbene mladeži u Grožnjanu. Bit će to još jedna prilika za čestitanje. I obnavljanje kolekcije suvenira na već poznatu temu - Sun Drummer. Joseph Jarman nas je napustio početkom ove godine pa je i to bio poticaj za prisjećanje na Art Ensemble of Chicago.

